

Przewóz drogowy towarów niebezpiecznych

- nadzór, kontrola, odpowiedzialność karna

Po roku 1990 nastąpił w Polsce dynamiczny rozwój transportu drogowego towarów niebezpiecznych, wynikający z regresu w przewozie kolejowym, zwiększonego zapotrzebowania na paliwa silnikowe i inne niż węgiel, nośniki energii, np. gazu płynnego propan – butan, oleju opałowego oraz szerokiej klasy różnych komponentów i półproduktów przemysłu chemicznego. Transportowane są również tradycyjne produkty przemysłu chemicznego o dużej agresywności.

Szacuje się, że w naszym kraju transport drogowy towarów niebezpiecznych to ok. 15 tys. przewozów rocznie. Stanowi to ok. 10 – 15% wszystkich przewozów drogowych. Realizacja przewozów tych towarów odbywa się w dwojaki sposób: na krótkich trasach, w obrocie indywidualnym oraz na trasach długich, przeważnie w obrocie hurtowym. Większość przewozów hurtowych stanowią transporty masowe w autocysternach do 30 t, z których ponad 70% to transport paliw ciekłych. Instytut Transportu Drogowego ocenia, że w ciągu najbliższych 5 – 10 lat nastąpi w naszym kraju podwojenie tych przewozów, jako nieuniknione następstwo rozwoju gospodarczego kraju.

Zgodnie z Ustawą z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych¹, towary niebezpieczne to takie materiały i przedmioty, których przewóz na podstawie odpowiednich przepisów jest albo zabroniony, albo dopuszczony jedynie na warun-

kach określonych w tych przepisach. W praktyce oznacza to, że transport towarów niebezpiecznych ze względu na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa ludzi i środowiska podlega szczególnym rygorom w zakresie dopuszczania towaru do przewozu, jego klasyfikacji, opakowania, oznakowania oraz wymagań odnoszących się do środka transportu i realizacji przewozu.

Nadzór i kontrola

Dla minimalizowania zagrożeń związanych z przewozem towarów niebezpiecznych niezbędny jest odpowiedni nadzór i kontrola, która pozwala na czuwanie nad prawidłowością przewozów i usuwanie nieprawidłowości w tym zakresie. Zgodnie z cytowaną ustawą, kontrolę przewozu drogowego towarów niebezpiecznych wykonywać może dziesięć służb publicznych, tj.:

- **Inspekcja Ochrony Środowiska** – organ administracji rządowej, powołany do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania stanu środowiska. Uprawnieni pracownicy mogą wykonywać kontrolę na parkingach i na terenie przedsiębiorstw posiadających towary niebezpieczne
- **Inspekcja Transportu Drogowego** – wyspecjalizowana formacja, powołana do kontroli przestrzegania przepisów w zakresie krajowego i międzynarodowego transportu drogowego oraz niezarobkowego przewozu drogowego.

Inspektorzy mogą wykonywać kontrolę na drogach, parkingach oraz na terenie przedsiębiorstw posiadających towary niebezpieczne, a także kontrolować dokumenty związane z wykonywaniem transportu drogowego, dokumenty przewozowe oraz ruchu drogowego w zakresie tego transportu

- **Państwowa Agencja Atomistyki** – centralny organ administracji rządowej, właściwy w sprawach bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej. Uprawnieni pracownicy mogą wykonywać kontrolę na parkingach oraz na terenie przedsiębiorstw posiadających towary niebezpieczne. Kontrola obejmuje przede wszystkim:
 - wykonywanie działalności powodującej lub mogącej powodować narażenie ludzi i środowiska na promieniowanie jonizujące
 - wydawanie zezwoleń i innych decyzji w sprawach związanych z bezpieczeństwem jądrowym i ochrony radiologicznej
- **Państwowa Inspekcja Pracy** – organ powołany do nadzoru i kontroli przestrzegania prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Inspektorzy mogą wykonywać kontrolę na terenie przedsiębiorstw posiadających towary niebezpieczne
- **Państwowa Straż Pożarna** – zawodowa, umundurowana i wyposażona w specjalistyczny sprzęt formacja, przeznaczona

¹ Dz. U. Nr 199, poz. 1671.

do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Funkcjonariusze pożarnictwa mogą wykonywać kontrolę na terenie przedsiębiorstw posiadających towary niebezpieczne

- **Policja** – umundurowana i uzbrojona formacja, służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Policjanci mogą wykonywać kontrolę na drogach i na parkingach
- **Służba Celna** – umundurowana służba, utworzona w celu zapewnienia zgodności z prawem przywozu towarów na polski obszar celny oraz wywozu towarów z polskiego obszaru celnego. Do zadań Służby Celnej należy realizacja polityki celnej państwa w części dotyczącej przywozu i wywozu towarów. Realizując te zadania służba celna spełnia m. in. następujące funkcje:
 - ochrona społeczeństwa przed wwozem towarów, przedmiotów lub urządzeń stwarzających zagrożenie dla życia, bezpieczeństwa i zdrowia obywateli lub zagrażających obronności kraju
 - ochrona środowiska naturalnego przed wwozem substancji szkodliwych
 - kontrolna – w zakresie przestrzegania przepisów krajowych i międzynarodowych związanych z ograniczeniami i zakazami w obrocie towarowym z zagranicą oraz w zakresie przestrzegania przez przewoźników dopuszczalnych obciążeń pojazdów w celu właściwej eksploatacji dróg
- **Straż Graniczna** – umundurowana i uzbrojona formacja, przeznaczona do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego.

Funkcjonariusze mają prawo zatrzymywania pojazdów i wykonywania innych czynności z zakresu kontroli ruchu drogowego, w trybie i przypadkach określonych w prawie o ruchu drogowym, jak również zatrzymywania i cofania z granicy państwowej do nadawcy szkodliwych materiałów jądrowych i promieniotwórczych, środków chemicznych i biologicznych oraz odpadów

- **Transportowy Dozór Techniczny** – państwowa osoba prawna, podlegała Ministrowi Infrastruktury. Uprawnieni pracownicy mogą wykonywać kontrolę na parkingach oraz na terenie przedsiębiorstw posiadających towary niebezpieczne, w tym przede wszystkim:
 - wykonywanie dozoru technicznego nad zbiornikami, w tym cysternami wykorzystywanymi m.in. w ruchu drogowym
 - wydawanie świadectw dopuszczenia pojazdów do przewozu niektórych materiałów niebezpiecznych
 - analizowanie przyczyn i skutków uszkodzeń urządzeń technicznych (zbiorników, cystern) oraz stała ocena stopnia zagrożenia stwarzanego przez te urządzenia
- **Żandarmeria Wojskowa i wojskowe organy porządkowe** – wyodrębnione i wyspecjalizowane służby, wchodzące w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Żołnierze mogą wykonywać kontrolę w stosunku do pojazdów sił zbrojnych. Zadania swoje Żandarmeria Wojskowa wykonuje przede wszystkim przez:
 - wykonywanie kontroli ruchu drogowego
 - wykonywanie czynności operacyjno – rozpoznawczych
 - kontrolowanie ochrony mienia wojskowego, a w szczególności przechowywania uzbrojenia i środków bojowych.

Odpowiedzialność karna

Aby nadzór i kontrola były skuteczne, muszą być wsparte przepisami przewidującymi stosowanie sankcji karnych za stwierdzone nieprawidłowości. Odpowiedzialność karna uczestników drogowego transportu towarów niebezpiecznych wynika przede wszystkim z następujących ustaw:

Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym:

- 1) art. 92 ust. 1 pkt 7 – kto wykonuje transport drogowy lub przewozy na potrzeby własne naruszając przepisy dotyczące przewozu towarów niebezpiecznych lub odpadów, podlega karze pieniężnej w wysokości od 200 do 15 000 zł.
- 2) art. 93 ust. 1 – uprawnieni do kontroli, mają prawo nałożyć na kontrolowanego karę pieniężną, w drodze decyzji administracyjnej
- 3) art. 93 ust. 2 – w przypadku gdy podczas kontroli granicznej na kontrolowanego zostanie nałożona kara, przeprowadzający kontrolę uprawnieni są do uniemożliwienia kontrolowanemu wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych²:

- 1) art. 32 ust. 2 – przedsiębiorca, członek władz osoby prawnej będącej przedsiębiorcą oraz osoba zarządzająca innym podmiotem wykonującym przewóz drogowy towarów niebezpiecznych lub związany z tym przewozem załadunek lub rozładunek, który nie wypełnia obowiązków polegających na:
 - nie przesłaniu wojewodzie jednego egzemplarza rocznego sprawozdania w terminie do dnia 31 stycznia każdego roku

² Dz. U. Nr 199, poz. 1671 ze zm.

- następującego po roku, którego dotyczy sprawozdanie
- nie przechowywaniu drugiego egzemplarza rocznego sprawozdania w swojej siedzibie przez okres 5 lat, podlega karze grzywny
- 2) art. 32 ust. 3 – doradca, który nie wypełnia obowiązków polegających na:
- nie sporządzeniu rocznego sprawozdania z działalności przedsiębiorcy lub innego podmiotu wykonującego przewóz towarów niebezpiecznych lub związany z tym przewozem załadunek lub rozładunek, w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych oraz czynności z tym związanych
 - nie sporządzeniu raportu wypadkowego dla określonych podmiotów, jeżeli w związku z przewozem towarów niebezpiecznych doznały obrażeń osoby, wystąpiła szkoda majątkowa lub nastąpiło skażenie środowiska
 - nie sporządzeniu rocznego sprawozdania podlega karze grzywny
- 2) art. 32 ust. 3 – przewoźnik, nadawca towaru niebezpiecznego oraz członek władz osoby prawnej będącej przewoźnikiem lub nadawcą towaru niebezpiecznego, który nie wypełnia obowiązków zgłoszenia wojewódzkim komendantom Policji oraz Państwowej Straży Pożarnej przewozu niektórych towarów niebezpiecznych³, podlega karze grzywny.
- Przepisy te mają charakter wykroczeń zagrożonych karą grzywny w wysokości od 20 do 5 000 zł.
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego⁴:**
- 1) art. 63 – kto dokonuje przemieszczenia materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego albo amunicji bez wymaganej zgody, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 3
- 2) art. 64 – w razie skazania za to przestępstwo, sąd orzeka przepadek materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego, amunicji a także innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, albo pochodziły bezpośrednio z przestępstwa, chociażby nie stanowiły one własności sprawcy
- 3) art. 65 ust. 1 – kto udaremnia lub utrudnia przeprowadzenie kontroli przez uprawnione organy w zakresie przechowywania, posiadania, używania lub przemieszczania materiałów wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego, podlega karze grzywny w wysokości od 20 do 5 000 zł.
- Ustawa z dnia 21 grudnia 2000 r. o dozorcze technicznym⁵:**
- 1) art. 63 ust. 1 – kto dopuszcza do eksploatacji urządzenie techniczne:
- bez otrzymania decyzji organu właściwej jednostki dozoru technicznego o dopuszczeniu urządzenia do eksploatacji lub obrotu
 - wbrew decyzji organu właściwej jednostki dozoru technicznego o wstrzymaniu eksploatacji lub wycofaniu z obrotu urządzenia technicznego podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności
- 3) art. 63 ust. 2 – tej samej karze podlega ten, kto przerabia urządzenie techniczne bez zgody organu właściwej jednostki dozoru technicznego
- 4) art. 64 – kto:
- uniemożliwia lub utrudnia czynności art. 14 ust. 2
 - nie wykonuje obowiązku zawiadomienia organu właściwej jednostki dozoru technicznego o niebezpiecznym uszkodzeniu urządzenia technicznego lub nieszczęśliwym wypadku związanym z eksploatacją urządzenia technicznego podlega karze grzywny.
- Postępowanie następuje w trybie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, na podstawie wniosku o ukaranie złożonego przez organ właściwej jednostki dozoru technicznego.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny⁶:**
- 1) art. 163 § 1 – kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać:
- pożaru
 - eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10,
- 2) art. 163 § 2 – jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5
- 3) art. 163 § 3 – jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12
- 4) art. 163 § 4 – jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest śmierć człowieka lub ciężki

³ Wykaz towarów niebezpiecznych podlegających zgłoszeniu wymieniony jest w załączniku do Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie towarów, których przewóz drogowy podlega obowiązkowi zgłoszenia. (Dz. U. Nr 241, poz.2085).

⁴ Dz. U. Nr 117, poz.1007 ze zm.

⁵ Dz. U. Nr 122, poz. 1321 ze zm.

⁶ Dz. U. Nr 122, poz. 1321 ze zm.

uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8

- 5) art. 164 § 1 – kto sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo zdarzenia określonego w art. 163 § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8
- 6) art. 163 § 2 – jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń:

- 1) art. 83 § 1 – kto nieostrożnie obchodzi się z materiałami wybuchowymi, łatwozapalnymi lub substancjami promieniotwórczymi albo wykracza przeciwko przepisom o wyrobie, sprzedaży, przechowywaniu, używaniu lub przewożeniu takich materiałów, podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany
- 2) art. 83 § 2 – w razie popełnienia wykroczenia można orzec przepadek przedmiotów stanowiących przedmiot wykroczenia.

Przewóz drogowy towarów niebezpiecznych we wszystkich fazach transportu nie zapewnia ochrony ludziom i środowisku. Potwierdzają to kontrole przeprowadzone chociażby przez Najwyższą Izbę Kontroli⁷. W 2002 r. kontrola NIK ujawniła, że w ponad 60% skontrolowanych pojazdów brakowało podręcznego sprzętu gaśniczego lub innego sprzętu awaryjnego. W 17% skontrolowanych pojazdów brakowało sorbentów lub neutralizatorów do likwidacji niewielkiego wycieku. 16% skontrolowanych pojazdów miało nieprawidłowe oznakowanie ostrzegawczo – informacyjne, a 8% przesyłek samochodowych miało nieprawidłowe napisy, które uniemożliwiały pełną identyfikację produktu oraz nie dawały wymaganej przepisami wiedzy o właściwościach poszczególnych grup materiałów niebezpiecznych. 4% pojazdów stanowiło zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu drogowego z uwagi na brak świadectw dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Zagrożeniem w przewozach

towarów niebezpiecznych byli także niewykwalifikowani i nieodpowiedzialni kierowcy. NIK wykryła, że część z nich nie przeszła odpowiednich szkoleń, a w 41 przypadkach ujawniono, że materiały niebezpieczne przewozili nietrzeźwi kierowcy.

Praktyka pokazuje, że zdarzenia drogowe powstające podczas transportu towarów niebezpiecznych są szczególnie groźne dla otoczenia (w 2003 r. zarejestrowano 40 takich zdarzeń⁸). Związane z nimi zagrożenia pożarowe, wybuchowe, toksyczne czy promieniotwórcze, mają również charakter powszechny, prowadzący do bezpośredniego zagrożenia życia wielu osób, konieczności natychmiastowej ewakuacji ludzi i zwierząt, skażenia i degradacji środowiska naturalnego oraz poważnych strat materialnych. Determinuje to potrzebę nie tylko intensywnych kontroli przez uprawnione służby publiczne, egzekwujących od przewoźników przestrzegania wydanych w tym zakresie przepisów, ale również współdziałania tych służb oraz sprawnej ich koordynacji.

⁷ Najwyższa Izba Kontroli. Informacja o wynikach kontroli przewozów materiałów niebezpiecznych transportu drogowego i kolejowego. KKT-41001. Warszawa, luty 2003 r.

⁸ Informacja Głównego Inspektora Ochrony Środowiska o realizacji zadań w 2003 r.